

## TIO LEONARDS BUD

Elmore Leonard skulle ha fyllt hundra i år. Han tillhör de få författare som vann både en miljonpublik och kritikernas nåd. Bland hans fans fanns Saul Bellow, Martin Amis och Margaret Atwood. Han skrev deckare där intrigen betydde mindre än språket, hjältarna fanns på båda sidor om lagen. Här ett försök att ringa in tio hans bud om skrivkonsten.

### 1) Börja aldrig med vädret.

Det finns så många andra sätt att börja på. Vädret kan skapa en stämning, men läsarna letar efter människor och handling. Deras intresse kan väckas av en enda inledande mening:

Vincent insåg vad som skulle hända, den kväll han blev skjuten.

Det kan väckas av en dialog:

‘Han har fotograferat i tre år, titta på det han har gjort’, sa Maurice.

‘Kolla den här killen. Titta på hans pose, uttrycket. Vem påminner han om?’

‘Det ser ut som en gangster’, sa kvinnan.

‘Det är en gangster, killen är hallick. Men det är inte det jag menar. Kolla den här. Exotisk dansös bakom scenen. Påminner om någon?’

‘Flickan?’

‘Skärp dig, Evelyn. Bilden. Känslan han får fram.’

Det finns alltid undantag, även från detta bud, om man kan hitta en början så bra som Martha Gellhorn:

”I Barcelona var det idealiskt bombningsväder.”

Var så säker, snart händer något.

### 2) Försök strunta i det läsaren antagligen struntar i.

De flesta författare använder alldeles för många ord. De blir alltför förtjusta i orden de kommit på, meningarna de formulerat; arrangemang som blomsterrabatter. ”I begränsningen visar sig mästaren”, skrev redan Goethe. En mästare bryr sig om sina

läsare, står i deras tjänst. Man skriver för att bli läst. Orden får inte ställa sig i vägen för det författaren vill berätta. Om författaren nu har något att berätta.

### 3) **Läsaren ska inte tänka på att det är skrivet.**

För att överlämna ordet till Elmore Leonard: "Jag försöker hålla mig osynlig, inte dra läsarens uppmärksamhet från berättelsen genom att skriva sånt som är självklart."

Det är alltid frestande att visa sig på styva linan, att visa hur mycket man tagit reda på, alla kloka tankar man tänkt, så snyggt man kan formulera sig.

Om författaren finns med i berättelsen? "Javisst", svarade Elmore Leonard. "Jag spelar alla rollerna."

### 4) **Förankra berättelsen i sinnena.**

Alltså nöjer sig inte Elmore Leonard med att skriva att det är en bil; han skriver att det är en gammal Mercedes med vertikala strålkastare, en gång crèmefärgad men som nu tappat sin lyster. Andra exempel ur hans förråd: Joe LaBravas vita skjorta har ett mönster med bananer och ananas och apelsiner; splitter ny; det är första gången han har den på sig. De satt i svarta direktörsstolar av läder som Norma hade köpt, drack kaffe ur tjocka keramikmuggar med stort *J* under glasyren. Han kände doften av hennes parfym – diskretare än Lindas, dyrare. Så ett nytt ljud i lobbyn, tennisskor som gnisslade mot golvets betongmosaik.

### 5) **Ta reda på saker.**

För att kunna berätta om en begravningsentreprenör ser Elmore Leonard till att hänga på en begravningsbyrå: regelverk och procedurer, samtal med anhöriga, balsamering och transport. Hur bryter man sig in på hotellrum utan en massa oväsen? Intervjua en brottsutredare, en hotellrumstjuv. Under arbetet med *Freaky Deaky* gav Dave Johnson, befäl vid Detroitpolisen, författaren en lektion i konsten att tillverka och utlösa bomber. Leonard antecknade: "För att spränga en bil – 13 till 15 liter bensin i plastflaskor inlindade i pentylstubin ... ibland med en liten tillsats svartkrut ... Dynamit kan köpas i Yale, Michigan. Bättre att stjäla det." Dessutom lyssnade han noga på Johnsons sätt att prata om det här: *lingot*. Allt handlar om att sätta sig in i andras liv.

När Leonard börjat tjäna pengar på sina böcker – länge skrev han tidigt på mornarna, innan han gick till jobbet på reklambyrån – anlidade han en researcher, Gregg Sutter, som kom att arbeta för honom i mer än trettio år.

#### **6) Tricket med skrivandet är att hålla sig lugn.**

Gå rakt på sak. Luta dig tillbaka. Storkna inte. Stilen kan vara lika med frånvaron av stil: man märker den inte. Hushålla med utropstecken: högst fem per bok. Det är inte poesi, det är en historia som ska berättas. Det är en deckare, alltså förekommer våldsamma scener, men våldet ska komma oväntat, inte föregås av ett "plötsligt", aldrig bryter helvetet lös, i stället lågmält: "Och han sköt honom."

Martin Amis hävdade att Elmore Leonards genialitet låg i hans användning av presensparticip, det vill säga ett verb som beskriver något som händer i ögonblicket:

Han sköt från höften, och det var i höften Vincent fick ta emot den första kulan, i höger höft, rakt igenom, .38:an slog bort en bit ur benet, gjorde ett hack i ilium, missade ledskålen med ett par centimeter, men ställde till med en massa annat sattyg under sin krökta bana: passerade gluteus maxismus, tog med sig bakfickan och plånboken innehållande sjutton dollar och slog loss pistolen – som han bar precis bakom höften – ur byxlinningen.

Martin Amis skrev att Elmore Leonard hade upptäckt "ett sätt att sakta ner och sträcka ut en engelsk mening – eller snarare en amerikansk mening eftersom mister Leonard är lika amerikansk som jazz".

Privatpersonen Elmore Leonard hade också sin stil: Han körde en Saab i bilstaden Detroit där han levde större delen av sitt liv, bytte sedan till en Volkswagen. Han gick klädd som han alltid gjort: blå bomullsskjorta och blå jeans, shetlandströja, tweedjacka och cowboyboots eller sandaler, kangolkeps. Glasögonen rundade, sköldpaddsmönstrade.

#### **7) Människorna tar hand om historien.**

Dialog fyller Elmore Leonards romaner. Dialogen driver handlingen framåt, man pratar om något som hänt eller som kanske ska hända eller något som hänt men man inte förstått. Personerna är de flesta varken onda eller goda, men verkliga människor;

produkter av sin miljö och sina beslut – och så kan de *prata*. Författaren har placerat dem i en ovanlig situation och sedan får vi se hur de tar hand om den. De drar igång handlingen, författaren försöker hänga på.

Historien följer i stort sett samma grundläggande mönster: Döden härjar, förklädd till pengar och med pengar följer inte så mycket dyra lägenheter och bilar och restauranger som makt. Dessa maktmänniskor underskattar huvudpersonen i historien: dennes enkla sätt, dennes artighet, dennes uppmärksamhet. Ibland handlar det om kön eller hudfärg. Han (eller, mera sällan, hon) utgör inget hot – ända tills makten stirrar in i en revolvermyrning och revolvern håller han (eller hon) i. Vem denne är? Det varierar. Han kan vara en mordutredare i tjänst eller på sjukledighet, oftare en indrivare eller delgivare, en rånare, en flygvärdinna som smugglar knark, en finansmäklare, en gång en simhoppare som dyker från väldigt höga höjder. De flesta tillhör en subkultur: brottets värld. Författaren, liksom läsaren, är glad över att inte behöva befinna sig där.

#### 8) **Undvik adverb.**

Dialogen tillhör de inblandade personerna. Verbet i meningen är, som Elmore Leonard påpekar, "författaren som lägger näsan i blöt". Därför räcker det med ett "säger" eller "sa". Verb som "mumlade" eller "viskade" eller "ljög" är inte bara onödiga; de våldför sig på karaktärerna. Att lägga till ett adverb – "entusiastiskt" eller "nekande" eller "bittert" och så vidare – är ännu värre, en dödssynd. Det bryter rytmen, hindrar läsaren från att lyssna på vad folk har att säga, underskattar läsarens intelligens.

#### 9) **Hushålla med detaljerna.**

En detalj kan lysa upp en plats, ge kvinnan ett ansikte, mannen sin stil. De måste väljas med omsorg. De får inte strös ut hur som helst. Elmore Leonard kunde det där. Donovan satt vid köksbordet och åt en skål chili med bönor och framför honom stod ett staket av gröna flaskor; han hade bara tennishorts på sig och det såg ut som om han satt naken vid bordet. Skinnjackan som Chili Palmer får stulen, Henry Zimm i bara kalsongerna, Leo Paris med sin sportiga lilla filthatt. (Den som sett *Get Shorty*

minns dem.) *Shotgun News* på soffbordet som sticker ut bland brokaddraperierna, det dyra möblemanget, landskapstavlorna i tunga guldramar.

#### 10) Gjort är gjort.

När boken väl är skriven, tryckt och spridd är det inget att grubbla över. Bättre blir det inte. Bättre blir det förhoppningsvis nästa gång. Det visar att författaren lärt sig något, fortfarande utvecklas, fortfarande anstränger sig.

Det betyder inte att Elmore Leonard var besvärlig att jobba med. Redaktören Betty Sargent sa att hans manus var så väl genomarbetade, så exakta – ”inga extra adverb” – att det inte krävdes så mycket redigering. Däremot lyssnade han alltid på henne, tog till sig hennes synpunkter ... ”och enligt min erfarenhet som redaktör under många, många år gör de bästa författarna det.”

**Anders Sundelin**

Dagens Nyheter 20 december 2025

Baserat på C.M. Kushsins: *Cooler than cool. The life and work of Elmore Leonard* (Mariner Books). Elmore Leonard: *10 rules of writing* (William Morrow) samt hans romaner, av vilka bara två av dem som översatts till svenska kan rekommenderas: *La Brava* och *Glitz* (W&W), båda översatta av Nille Lindgren.